

А.Ю. Цигенко

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ

Будівельна галузь в умовах військового стану та післявоєнної відбудови матиме вирішальний вплив на забезпечення розвитку економічних систем. Розвиток будівельної галузі має стати мультиплікатором для розвитку економіки. Отже, важливим аспектом, що розглядається у статті є визначення факторів впливу на забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств в умовах нових глобальних викликів.

Ключові слова: будівельна галузь, будівельні підприємства, факторний аналіз, конкурентоспроможність будівельних підприємств

Постановка проблеми

Будівельна галузь є галуззю мультиплікатором, від розвитку якої залежить розвиток інших галузей економіки. Будівництво визначає розвиток супутніх галузей економіки, зокрема, вироблення будівельних матеріалів, обладнання, машин та механізмів для сфери будівництва. Розвиток матеріально-технічної бази, інфраструктури є основою формування умов для забезпечення фінансово-економічної діяльності підприємств різних галузей народного господарства. Тобто, розвиток будівництва є основою формування конкурентоспроможності національної економіки на міжнародних ринках. Висока роль будівельної галузі у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки визначає необхідність реалізації управлінських впливів на розвиток галузі на різних рівнях управління: макроекономічна, мікроекономічна системи. Важливо зазначити також високу соціальну роль будівництва, адже саме будівельна галузь відіграє роль у розвитку інфраструктури. Отже, враховуючи високу соціально-економічну роль будівництва у розвитку національної економіки, важливо визначити перспективи забезпечення конкурентоспроможності будівельної галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз останніх досліджень та публікацій наукової періодики дозволив визначити перспективи та актуальність дослідження, систематизувати концептуальні підходи до розвитку поставленого у статті завдання, зокрема, Osunsanmi, T.O., Aigbavboa, C.O., Thwala, W.D. and Oke, A.E. [1], Cai, X., Gura, D. and Kurilova, A. [2], Li, X., Liu, X., Huang, Y., Li, J., He, J. and Dai, J. [3],

Guo, W. and Chen, M. [4], Parente-Laverde, A.-M., Rojas-DeFrancisco, L. and Martins, I [5] та інші.

Мета та завдання

Метою дослідження є визначення факторів впливу на формування конкурентоспроможності будівельних підприємств для забезпечення ефективності впливів на розвиток економіки в умовах військового стану та післявоєнної відбудови.

- Визначення ролі будівельної галузі у розвитку економіки,
- Аналіз тенденцій розвитку будівельної галузі,
- Визначення факторів впливу на забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств та результируючих показників конкурентоспроможності,
- Розробка рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності будівельних підприємств.

Виклад основного матеріалу

В умовах поствоєнних викликів важливим аспектом розвитку економіки та післявоєнної відбудови стане розвиток будівельної галузі. Розвиток будівельної галузі може бути забезпеченим формуванням умов щодо забезпечення конкурентоспроможності, оскільки економіка України, як і будівельна галузь, починають працювати в умовах нових викликів та трансформаційних процесів. Отже, доцільно визначити роль будівництва у розвитку економічних процесів.

Економічна складова ролі будівельної галузі полягає у створенні та розвитку інфраструктури та матеріально-технічного забезпечення, що є основою формування передумов для економічного розвитку. Крім цього, будівництво визначає можливості для розвитку супутніх галузей народного господарства.

Окремо доцільно визначити соціальну роль будівництва, що особливо підвищилася в умовах військових, а потім і поствоєнних викликів. Зокрема, провідна роль по відбудові країни належатиме будівельній галузі, питання інвестиційного розвитку будуть безпосередньо пов'язані із залученням ресурсів до відновлення житла, критичної інфраструктури, зруйнованих будівель та споруд різного призначення, відновлення доріг, матеріально-технічної бази різних галузей народного господарства, соціального забезпечення, об'єктів культури, спорту та інших об'єктів.

Вважаючи євроінтеграційні процеси національної економіки доцільно визначити, що формування конкурентоспроможності будівельних підприємств, враховуючи міжнародні, особливо європейські, норми та стандарти, доцільно говорити також про екологічну роль у забезпеченні конкурентоспроможності будівельних підприємств.

Елемент екологічного розвитку є аспектом як формування конкурентоспроможності України на міжнародній арені, як держави із сучасним соціально відповідальним бізнесом із Концепцією сталого розвитку, окрім того, екологічні аспекти є елементом забезпечення конкурентоспроможності безпосередньо самих будівельних підприємств на світовій арені на потужних європейських ринках.

Аналіз тенденцій розвитку будівельної галузі засвідчує, що будівельна галузь першою постраждала фінансово-економічну діяльність в умовах виходу із криз. Кризові виклики визначають негативні тенденції розвитку галузі, проте, її поживлення визначає елементи відновлення та конструктивного розвитку.

Розвиток будівельної галузі у довоєнні роки свідчив про наростання фінансово-економічної та інвестиційної активності. Тренди розвитку будівельної галузі станом на 2021 рік представлені на діаграмі – рис. 1.

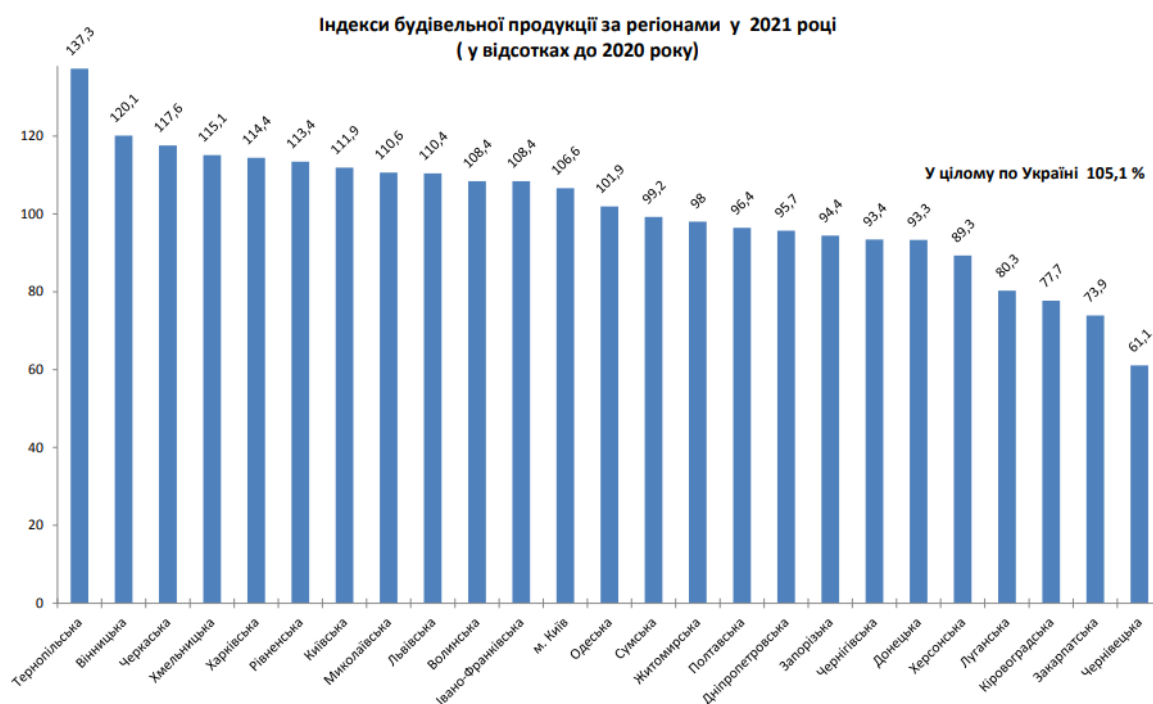

Рис. 1. Індекси будівельної продукції за регіонами України [7]

Після початку повномасштабного військового вторгнення будівельні роботи в Україні на вже існуючих об'єктах були призупинені. Із звільненням частини територій та скороченням територій проведення активних наземних бойових дій, почалося відновлення будівельного ринку. Зокрема, першим відновлення будівельного ринку почалося у Західних областях України, які є найбільш безпечними. На сьогодні, ринок будівництва не відновлюється в регіонах, де ведуться активні бойові дії та там, де є тимчасово окуповані території.

В Україні процеси післявоєнного відновлення розглядаються вже зараз. Так, було створено ресурс United24, який спрямований на формування системи донатів та інвестиційного розвитку України з метою залучення ресурсів до післявоєнної відбудови.

«Відповідно до Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 № 473, організація та координація виконання невідкладних робіт здійснюється

виконавчими органами сільських, селищних, міських рад, а в разі їх відсутності – військовими адміністраціями» [8]. Отже, після завершення процесів проведення технічного аудиту, доцільно визначити, що будівельні підприємства отримуватимуть додаткові замовлення щодо відновлення зруйнованих об'єктів. Отже, визначено перспективи до зростання обсягів будівельних робіт, особливо на звільнених територіях, які потребуватимуть масштабної відбудови.

Забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств можливо шляхом визначення факторів впливу на формування конкурентоспроможності. Авторкою запропоновано поділити ці фактори на три великі групи впливу:

- Економічні фактори,
- Соціальні фактори,
- Екологічні фактори.

Попередньо проведений аналіз дозволив конкретизувати фактори впливу на структурувати їх у запропоновані групи. Зокрема, математично описати формування схеми факторного аналізу забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств можна наступним чином – формула 1

$$f_n^i = \sum_n^i (K_{i1} + K_{i2} + K_{i3}K_{in}) \quad (1)$$

де K – узагальнюючий коефіцієнт,
 i – i -тий показник у групі аналізу,
 n – кількість аналізованих суб'єктів (вибірка).

Отже, запропонована функція визначає можливість формування узагальнюючої сукупності факторів впливу на процеси формування конкурентоспроможності будівельних підприємств.

Аналіз процесів розвитку будівельних підприємств, аналіз управлінської аналітики та результатів фінансово-господарської діяльності, дозволив групувати фактори впливу на формування конкурентоспроможності, серед яких визначено наступні коефіцієнти, що є результатами оцінки співвідношення основних фінансово-економічних показників, зокрема наступні [1-6]:

- коефіцієнти оборотності активів;
- коефіцієнти структури капіталу: коефіцієнт борг/активи; коефіцієнт борг/власний капітал; коефіцієнт покриття процентних платежів за зобов'язаннями прибутком; коефіцієнт борг/активи, або коефіцієнт заборгованості;
- коефіцієнт оборотності запасів;
- коефіцієнт окупності активів;
- коефіцієнти прибутковості: коефіцієнт норми прибутковості, коефіцієнт прибутковості активів, коефіцієнт норми прибутку;
- коефіцієнти оцінки активів: коефіцієнт ціна/прибуток; коефіцієнт ціна/балансова вартість

на одну акцію; коефіцієнт поточної прибутковості акції; коефіцієнти ринкової вартості акцій;

- коефіцієнти рентабельності: рентабельність власного капіталу; рентабельність сукупного капіталу; рентабельність операційної діяльності;

- коефіцієнти зносу: коефіцієнт зносу основних засобів; коефіцієнт поновлення основних засобів;

- коефіцієнти фінансової діяльності: коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт покриття, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт заборгованості; коефіцієнт концепції залученого капіталу.

Визначивши сукупність коефіцієнтів для аналізу економічної групи показників, було розроблено алгоритм реалізації концептуальних підходів до формування системи оцінки та моніторингу результативності формування конкурентоздатності. Механізм, запропонований авторкою, полягає у наступному алгоритмі:

- проведення фінансово-економічного аналізу шляхом оцінки показників, запропонованих у якості факторів формування конкурентоспроможності будівельних підприємств,

- визначення будівельних підприємств-конкурентів,

- проведення аналогічного аналізу за будівельними підприємствами-конкурентами,

- визначення трендів розвитку будівельного підприємства, що аналізуються та будівельних підприємств-конкурентів,

- знаходження усереднених показників за результатами оцінки у поточному стані та на перспективу,

- побудова лінії тренду забезпечення конкурентоспроможності на основі усереднених показників будівельного підприємства, що аналізується, та будівельних підприємств-аналогів,

- визначення шляхів забезпечення відповідності фінансово-економічних показників (параметрів) до лінії тренду на стратегічну перспективу,

- розробка функціонально-організаційних впливів забезпечення реалізації лінії тренду,

- впровадження стратегічних методів проведення моніторингу ходу реалізації запропонованих пропозицій,

- визначення методик організаційного забезпечення реалізації розроблених пропозицій.

Запропонований алгоритм визначає циклічність процесу оцінки, планування, організації та моніторингу ходу забезпечення процесів формування конкурентоспроможності підприємства. Розроблений циклічний алгоритм можна представити у вигляді схеми – рис. 2.

Рис. 2. Циклічний алгоритм реалізації механізмів економічного блоку показників забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств

Отже, у результаті проведеного аналізу було розроблено циклічну схему реалізації механізмів економічного блоку показників забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств на основі факторного аналізу показників, що впливають на формування конкурентоспроможності.

Висновки та пропозиції подальших досліджень

Отже, у результаті проведеного дослідження було визначено місце та роль будівельної галузі у системі розвитку економіки України. Визначено елементи впливу на формування конкурентоспроможності, у результаті чого розроблено систему факторів впливу, яка може розглядатися як елемент організаційно-функціонального розвитку будівельної галузі. Було розроблено економічний блок факторів. У подальшому аналізу буде проведено оцінку факторів соціального та екологічного блоку. Отже, ці напрями є перспективами подальших досліджень. Розроблений циклічний алгоритм реалізації механізмів економічного блоку показників забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств може бути застосований до усіх груп факторів, адже є універсальним.

Література

1. Osunsanmi, T.O., Aigbavboa, C.O., Thwala, W.D. and Oke, A.E. (2022), "Current Era and Practice of Supply Chain Management in the Construction Industry", *Construction Supply Chain Management in the Fourth Industrial Revolution Era*, Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 19-76. <https://doi.org/10.1108/978-1-80382-159-720221002>
2. Cai, X., Gura, D. and Kurilova, A. (2022), "Stakeholders' impact on the leadership potential of small and medium-sized

- construction enterprises", *Engineering, Construction and Architectural Management*, Vol. 29 No. 8, pp. 2999-3022. <https://doi.org/10.1108/ECAM-04-2021-0290>
3. Li, X., Liu, X., Huang, Y., Li, J., He, J. and Dai, J. (2022), "Evolutionary mechanism of green innovation behavior in construction enterprises: evidence from the construction industry", *Engineering, Construction and Architectural Management*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/ECAM-02-2022-0186>
4. Guo, W. and Chen, M. (2022), "Construction of structural dimensions of organizational human capital competitive advantage", *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 23 No. 5, pp. 1081-1106. <https://doi.org/10.1108/JIC-07-2020-0223>
5. Parente-Laverde, A.-M., Rojas-DeFrancisco, L. and Martins, I. (2022), "Country and corporate reputation from an internationalization perspective: a comparative study of industries from an emerging market", *International Journal of Emerging Markets*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/IJOEM-06-2021-0884>
6. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. Моніторинг законопроектів та окремих постанов Верховної Ради України (сайт ВРУ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/2704>
7. Експрес-випуск щорічника Державної служби статистики України. Виробництво будівельної продукції. Індекс будівельної продукції за видами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2021/02/11.pdf>
8. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій. Напрями діяльності. Будівництво та архітектура. United24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/united24/>

References

1. Osunsanmi, T.O., Aigbavboa, C.O., Thwala, W.D. and Oke, A.E. (2022), "Current Era and Practice of Supply Chain Management in the Construction Industry", *Construction Supply Chain Management in the Fourth Industrial Revolution Era*, Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 19-76. <https://doi.org/10.1108/978-1-80382-159-720221002>

2. Cai, X., Gura, D. and Kurilova, A. (2022), "Stakeholders' impact on the leadership potential of small and medium-sized construction enterprises", *Engineering, Construction and Architectural Management*, Vol. 29 No. 8, pp. 2999-3022. <https://doi.org/10.1108/ECAM-04-2021-0290>
3. Li, X., Liu, X., Huang, Y., Li, J., He, J. and Dai, J. (2022), "Evolutionary mechanism of green innovation behavior in construction enterprises: evidence from the construction industry", *Engineering, Construction and Architectural Management*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/ECAM-02-2022-0186>
4. Guo, W. and Chen, M. (2022), "Construction of structural dimensions of organizational human capital competitive advantage", *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 23 No. 5, pp. 1081-1106. <https://doi.org/10.1108/JIC-07-2020-0223>
5. Parente-Laverde, A.-M., Rojas-DeFrancisco, L. and Martins, I. (2022), "Country and corporate reputation from an internationalization perspective: a comparative study of industries from an emerging market", *International Journal of Emerging Markets*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/IJOEM-06-2021-0884>
6. Official website of the State Audit Service of Ukraine. Monitoring of draft laws and individual resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine (Verkhovna Rada website) Electronic resource. – Access mode: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/2704>

7. Express issue of the yearbook of the State Statistics Service of Ukraine. Production of construction products. Index of construction products by types. Electronic resource. – Access mode: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2021/02/11.pdf>
8. Official website of the Ministry of Community and Territorial Development. Areas of activity. Construction and architecture. United24. Electronic resource. – Access mode: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/united24/>

Рецензент: д.е.н., професор, професор кафедри Земельного адміністрування і геоінформаційних систем, директор Навчально-наукового інституту Будівництва та цивільної інженерії К.А. Мамонов, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна

Автор: ЦИГЕНКО Анна Юріївна
аспірантка

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

E – mail - anuta_kopul@ukr.net

ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1462-3538>

FACTOR ANALYSIS OF ENSURING THE COMPETITIVENESS OF CONSTRUCTION ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF NEW CHALLENGES

A. Tsyhenko

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

The construction industry in the conditions of martial law and post-war reconstruction will have a decisive influence on ensuring the development of economic systems. The development of the construction industry should become a multiplier for the development of the economy. Therefore, an important aspect considered in the article is the definition of influencing factors on ensuring the competitiveness of construction enterprises in the conditions of new global challenges. The purpose of the study is to determine the factors influencing the formation of the competitiveness of construction enterprises to ensure the effectiveness of the effects on the development of the economy in the conditions of martial law and post-war reconstruction. The article defines the role of the construction industry in the development of the economy, analyzes trends in the development of the construction industry, determines the influencing factors on ensuring the competitiveness of construction enterprises and the resulting indicators of competitiveness, develops recommendations for increasing the competitiveness of construction enterprises. As a result of the analysis, a cyclic scheme for implementing the mechanisms of the economic block of indicators for ensuring the competitiveness of construction enterprises was developed based on the factor analysis of indicators that affect the formation of competitiveness. Having determined the set of coefficients for the analysis of the economic group of indicators, an algorithm was developed for the implementation of conceptual approaches to the formation of a system of evaluation and monitoring of the effectiveness of the formation of competitiveness. The developed cyclic algorithm for implementing the mechanisms of the economic block of indicators for ensuring the competitiveness of construction enterprises can be applied to all groups of factors, because it is universal.

Keywords: _construction industry, construction enterprises, factor analysis, competitiveness of construction enterprises